

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖ มาตรา ๒๐/๓ และมาตรา ๒๐/๔ กำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทุกระดับให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติต้องจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ องค์กรด้านคนพิการที่ผ่านมาตรฐานสามารถจัดตั้งโดยใช้งบประมาณของตนเอง โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ ๑) สำรวจติดตามสภาพปัญหาคนพิการ และจัดทำระบบข้อมูลการให้บริการในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ๒) ให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์คนพิการ ๓) เรียกร้องแทนคนพิการ ๔) ให้ความช่วยเหลือในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ๕) ให้ความช่วยเหลือคนพิการให้ได้รับเครื่องมือหรืออุปกรณ์ตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล ๖) ประสาน คัดกรอง ส่งต่อ และให้ความช่วยเหลือคนพิการหรือผู้ที่มีแนวโน้มว่าจะพิการให้ได้รับการดูแลรักษาพยาบาลที่เหมาะสม ๗) ประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้ความช่วยเหลือคนพิการตามประเภทความพิการ ๘) ติดตามและประเมินผล และรายงานเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์และการดำรงชีวิตของคนพิการ ๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น หรือตามที่คณะกรรมการหรือสำนักงานมอบหมาย

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ได้ออกระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับศูนย์บริการคนพิการพ.ศ. ๒๕๕๖ และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๐ ตอนพิเศษ ๑๘๒ ง เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๖ ได้กำหนดศูนย์บริการคนพิการ มี ๒ ประเภทดังต่อไปนี้

(๑) ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ได้แก่ ศูนย์บริการคนพิการที่จัดตั้งโดยองค์กรด้านคนพิการหรือองค์กรอื่นใดที่ให้บริการแก่คนพิการซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐานตามมาตรา ๖(๑๐) ราชการส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้บริการแก่คนพิการในระดับพื้นที่ หรือตามประเภทความพิการ หรือให้บริการแก่คนพิการเป็นการเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

(๒) ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด ได้แก่ ศูนย์บริการคนพิการที่จัดตั้งโดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานเกี่ยวกับการจัดบริการของศูนย์บริการคนพิการทั่วไป และดำเนินการอื่น เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการภายในจังหวัด

อย่างไรก็ตาม สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ได้มีภารกิจที่สอดคล้องกับการดำเนินงานลักษณะศูนย์บริการคนพิการดังกล่าว คือ การส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรด้านคนพิการ หรือองค์กรอื่นใดที่ให้บริการแก่คนพิการ เพื่อให้ได้รับรองมาตรฐาน และสามารถเตรียมความพร้อมการดำเนินงานในลักษณะการเป็นศูนย์บริการคนพิการได้ นอกจากนี้ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ได้มีการจัดทำบันทึกความร่วมมือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๓๓ แห่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีหน่วยจัดสวัสดิการและบริการด้านการส่งเสริมศักยภาพ การคุ้มครองสิทธิคนพิการ การจัดทำข้อบัญญัติข้อกำหนด ระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การร่วมสทบงบประมาณดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายในจังหวัด และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนพิการในแผนงานโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมถึง สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ได้มีการศึกษาแนวทางการดำเนินงานและต้นแบบศูนย์บริการคนพิการในระดับตำบล จำนวน ๑๐ แห่ง โดยเป็นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนเพื่อนำร่องเป็นต้นแบบศูนย์บริการคนพิการในชุมชน พบว่า การดำเนินการมี ๒ รูปแบบ คือ ศูนย์บริการคนพิการระดับตำบล ที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศูนย์บริการคนพิการระดับตำบล ที่พัฒนาจากศูนย์การเรียนรู้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ โรงพยาบาลสาธารณสุขประจำตำบลโดยมีคณะกรรมการบริหารศูนย์ คณะทำงานศูนย์ และผู้ช่วยคนพิการ บริการของศูนย์ฯ เช่น การจัดบริการผู้ช่วยคนพิการ การคุ้มครองสิทธิ การประสานส่งต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การฝึกทักษะในกิจวัตรประจำวัน การให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น (วีระชัย วีระนันทชาติ, ๒๕๕๕)

เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์บริการคนพิการ เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทุกระดับให้เป็นที่ไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ จึงได้กำหนดให้มีการศึกษาการพัฒนา รูปแบบและแนวทางการดำเนินงานของศูนย์บริการคนพิการ ให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งประกอบด้วย ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และศูนย์บริการคนพิการทั่วไป โดยเป็นการศึกษาในมิติต่างๆ อาทิ โครงสร้าง การ

บริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณ รูปแบบ กระบวนการการจัดบริการ การประสานส่งต่อคนพิการ การจัดบริการของศูนย์ คุณภาพการให้บริการ การรายงานผลการดำเนินงาน และอื่น ๆ ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวจะเป็นแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมในการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการ รวมถึง การดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้คนพิการทุกประเภทความพิการและทุกระดับพื้นที่ สามารถ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และศูนย์บริการคนพิการทั่วไป
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการของศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และ ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป
๓. เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัดและ ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป

๑.๓ ขอบเขตการดำเนินงาน

๑. ขอบเขตวิธีการศึกษา

ในการศึกษาดังนี้ เป็นการศึกษาเชิงประยุกต์ (Applied Research) โดยใช้วิธีการศึกษาดังนี้

๑.๑ การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งดำเนินการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) จากตัวบทกฎหมาย งานวิจัย งานวิชาการ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ จัดตั้งศูนย์บริการร่วม หรือศูนย์บริการของทางราชการ หรืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ รูปแบบการวิจัยเชิงผสมทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

๒. ขอบเขตเนื้อหา

๒.๑ การศึกษาการพัฒนาารูปแบบและแนวทางการดำเนินงานของศูนย์บริการคน พิการ ให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖

๒.๒ การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการดำเนินงานศูนย์บริการคนพิการในลักษณะ เดียวกัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ (ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์) มาศึกษา วิเคราะห์ ควบคู่กัน

๒.๓ การศึกษารูปแบบ โครงสร้าง แนวทางการดำเนินงานของศูนย์บริการคนพิการ ดังนี้

(๑) ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้ แนวคิด หลักการจัดบริการ โครงสร้าง การบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณ รูปแบบ กระบวนการ

แนวทางการประสานส่งต่อคนพิการการจัดบริการของศูนย์ คุณภาพการให้บริการ การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและการรายงานผลการดำเนินงาน

(๒) ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ได้แก่

(๒.๑) ศูนย์บริการคนพิการ ที่ดำเนินการโดยองค์กรด้านคนพิการ หรือ องค์กรอื่นใดที่ให้บริการ โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้การจัดโครงสร้าง การบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณ ความพร้อมขององค์กรที่จะเป็นศูนย์บริการ การจัดบริการของศูนย์ฯ คุณภาพการ ให้บริการ และการรายงานผล

(๒.๒) ศูนย์บริการคนพิการที่จัดตั้งโดยราชการส่วนท้องถิ่นหรือ หน่วยงานภาครัฐ โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้ การจัดโครงสร้าง การบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณ ความพร้อมขององค์กรที่จะเป็นศูนย์บริการ การจัดบริการของศูนย์ฯ คุณภาพการ ให้บริการ และการรายงานผล

๒.๔ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการเชื่อมโยงภารกิจระหว่างสำนักงาน ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ และศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และ ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป

๒.๕ เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และศูนย์บริการคนพิการทั่วไป

๓. พื้นที่ดำเนินการ

จัดเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย ๒๑ จังหวัดโดยมีหลักเกณฑ์เพื่อคัดเลือกให้เหลือไม่ น้อยกว่า ๘ จังหวัด คือการเป็นจังหวัดที่มีองค์กรคนพิการที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงาน ส่งเสริมคุณภาพคนพิการแห่งชาติ และจังหวัดที่ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงกับสำนักงานส่งเสริมและ พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ โดยคัดเลือกจากทุกภาคของประเทศไทย ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัด ลำปาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุบลราชธานี และภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุง โดยเป็นการเก็บตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสอบถามความต้องการของการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการ โดยการตั้งคำถามแบบเปิด (Open Question) ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนด เพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในแต่ละประเด็นปัญหาไว้ นอกจากนี้ทำเป็นการสัมภาษณ์แบบใช้โครงสร้าง เพื่อเป็นการเพิ่มเติมการสำรวจให้รอบด้านมากขึ้น

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

คนพิการ หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมี ส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้าน ต่างๆ และมีความจำเป็นพิเศษ ที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติ

กิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคม และพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ ประกาศ กำหนด (พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ : มาตรา ๔)

ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด หมายถึง ศูนย์บริการคนพิการที่จัดตั้งโดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานเกี่ยวกับการจัดบริการของของศูนย์บริการคนพิการทั่วไป และดำเนินการอื่นเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการภายในจังหวัด

ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป หมายถึง ศูนย์บริการคนพิการที่จัดตั้งโดยองค์กรด้านคนพิการ หรือองค์กรอื่นใดที่ให้บริการแก่คนพิการซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐานตามมาตรา ๖(๑๐) ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้บริการแก่คนพิการในระดับพื้นที่ หรือตามประเภทความพิการ หรือให้บริการแก่คนพิการเป็นการเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด

การจัดบริการคนพิการ หมายถึง การจัดการบริการคนพิการตามสิทธิ และ บริการที่มีการดำเนินการแล้วตามกฎหมายในระดับตำบล เช่น การจัดการจดทะเบียนคนพิการ บริการรับเรื่อง กู้ยืมเงินกองทุนส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ บริการผู้ช่วยคนพิการ บริการล่ามภาษามือ บริการปรับสภาพที่อยู่อาศัยสำหรับคนพิการ และบริการซ่อมรถโยก รถเข็นนั่งคนพิการ การให้ข้อมูล ข่าวสาร การคุ้มครองสิทธิ และการรับเรื่องร้องเรียนเพื่อการจัดการเลือกปฏิบัติ การให้ความรู้ ผู้ดูแลคนพิการ การประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับบริการที่เกินขีดความสามารถของหน่วยจัด บริการระดับตำบล

๑.๕ ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ – ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รูปแบบ โครงสร้างและการบริหารจัดการของศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และ ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป

๒. ได้แนวทางการดำเนินงานศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด และศูนย์บริการคนพิการ ทั่วไป เพื่อให้คนพิการทุกประเภทและทุกระดับพื้นที่ สามารถเข้าถึงสิทธิและใช้ประโยชน์ได้

๓. ได้มีการนำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัดและ ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป เพื่อการขยายผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป